

CÜMLENİN ÖGELERİ

Çeşitli düşünceleri, istekleri başkalarına aktarmak için kurduğumuz ve yargısı tamamlanmış sözcük birliğine **cümle** denir. Bir cümlede sözcüklerin tek başına ya da diğer sözcüklerle grup oluşturarak üstlendikleri görevlere ise **cümlenin ögesi** denir.

Cümlede ögeler, temel ve yardımcı ögeler olarak iki bölümde incelenir.

Temel Ögeler

- Yüklem
- Özne

Yardımcı Ögeler

- Nesne
- Dolaylı Tümluç
- Zarf Tümluci

TEMEL ÖGELER

1. Yüklem

Bir cümlede işi, oluşu, hareketi kişi ve zamana bağlı olarak anlatan, yargı bildiren kelime veya kelime gruplarına yüklem denir. Yüklem cümleden çıkarıldığında cümle yargı bildirmez. Bu yüzden yüklem, cümlenin temel taşıdır yani olmazsa olmazdır.

- Onlar tatile bu ay sonunda çıkacakmış.
- Biraz daha düzenli çalış derslerine.

Yüklemin Özellikleri

1.Yüklem bir çekimli fiil olabilir.

- Otobüsten ilk önce annem ve babam indi.

2.Yüklem, ek fiil almış isim veya isim soylu bir sözcük olabilir.

- Çita diğer yırtıcılardan daha hızlıdır.
- hmet'in babası öğretmenmiş.
- Kapalıydı sana giden tüm yollar.

3.Yüklem, isim tamlamasından oluşabilir.

- Sınıf başkanımız, Levent'in kardeşiydi.

4.Yüklem, sıfat tamlamasından oluşabilir.

- Kuzey, başarılı bir sporcudur.

5.Yüklem, deyimlerden oluşabilir.

- Çocukların hepsi ağız birliği etmişti.

6. Yüklem, birleşik fiilden oluşabilir.

- Bütün aile, heyelandan sonra şehri terk etti.

7.Bir cümle, sadece yüklemden oluşabilir.

- Sınıfımızın yakışıklı, karizmatik, sevimli, çalışkan, cesur öğrencisiydi.

! DİKKAT

Yüklem, cümlenin başında ve ortasında da bulunabilir.

- Aceleyle çıkarken cüzdanımı unutmuşum ofiste dün.
- Gece olmasına rağmen ısıltı ısıltı şehrin sokakları.

! DİKKAT

Cümlenin ögelerini bulmak için tüm sorular yükleme sorulur. Yüklem, cümlenin temel taşı olduğundan ve ögeleri bulmak için tüm sorular yükleme sorulduğundan yüklemi doğru bulmak, diğer ögelerin de doğru bulunmasını sağlar.

! DİKKAT

Genellikle her cümlenin bir yüklemi vardır. Ancak az da olsa yüklemi olmayan cümlelerle karşılaşılabilir. Bu tarz cümlelere eksiltili cümle adı verilir.

- Az veren candan, çok veren maldan...

Aşağıdaki cümlelerin yüklemelerini bulalım:

- Çalışmanın kölesi olan kişi, bilginin efendisidir.
- Cahilliğinin farkında olmayan insan burnundan kıl aldırılmaz.
- Büyük sevinçlere çok çalışarak ulaştı bu arkadaşlar.
- Çok akıllı bir insandır.
- Misafirleri yemekten sonra yolcu etmişler.

Türkiye, bereketli toprakları ve zengin kaynakları olan bir ülkedir.

Bu cümlelerin yüklemi, aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) bir ülkedir.
- B) kaynakları olan bir ülkedir.
- C) zengin kaynakları olan bir ülkedir.
- D) bereketli toprakları ve zengin kaynakları olan bir ülkedir.

Tarik: Gırtlığını zorlaya zorlaya bağıyordu Aksaray minibüsünün şoförü.

İtir: Elazığ; geniş ve yeşil bir ovaya bakan, güzel bir kenttir.

Cezmi: İngiliz bilim adamları, kök hücreden minyatür karaciğer geliştirdiler.

Manolya: Türk sinemasının güldürürken düşündüren aktörlerindendi.

Yukarıdaki öğrencilerden hangisinin cümlesi sadece yüklem-den oluşmuştur?

- A) Tarık
- B) İtir
- C) Cezmi
- D) Manolya

1. Özne

Cümlede yüklem bildirdiği işi, hareketi yapan ya da yargıya konu olan unsura özne denir. Bir cümlemin öznesini bulmak için yükleme “Kim?” veya “Ne?” sorularından biri sorulmalıdır. Eylemi yapan insan ise “Kim?” sorusu, insan dışındaki varlık ise “Ne?” sorusu sorulur.

- 18 Mart günü düşman Boğaz'dan geçemedi.
- Müzik ruhun gıdasıdır.
- Aziz Sancar, hücre yapısı üzerinde çalışıyormuş.

! DİKKAT

Cümlede açıkça yazılmayan, yüklemde kullanılan kişi ekinden anlaşılan özneler “gizli özne” denir.

- Bu pastayı çok güzel yapmışsın.
- Evi birkaç günde boyamışlar.
- Sizinle daha önce karşılaşmıştık.

Özneler, cümlede belirtilen eylemi gerçekleştirme durumuna göre ikiye ayrılır:

1.Gerçek özne: Cümlede belirtilen eylemi özne kendisi gerçekleştiriyorsa bu özneye gerçek özne denir.

- Öğretmenimiz, bazı konuları yeniden anlattı.

2.Sözde Özne: Cümlede belirtilen eylemi özne kendisi gerçekleştirilmeyip yapılan eylemden etkileniyorsa bu özneye sözde özne denir.

- Bazı konular yeniden anlatıldı.

ÖZNEİN ÖZELLİKLERİ

1. Canlı, cansız bütün varlıklar ve kavramlar özne olabilir.

- Hayaller, insanı hayata sıkı sıkıya bağlar.

2.İsim tamlamaları özne olabilir.

- Komşumuzun oğlu üniversiteyi bitirdi.

3.Sıfat tamlamaları özne olabilir.

- Gerçek dost, zor zamanda belli olur.

4.Zamirler, özne olabilir.

- Zil çalınca herkes bahçede toplandı.

5.Fiilimsiler, özne olabilir.

- Okumak, kelime hazinenizi zenginleştirir.

Aşağıdaki cümlelerde temel öğeleri bulalım.

- Kaptanın ustalığı deniz durgunken anlaşılır.
- Bütün çamaşırlar makinede yıkandı.
- Balık tutmak beni çok rahatlatıyor.
- Selçuklulardan sonra Anadolu Beylikleri Devri başlar Anadolu'da.
- Takımın en başarılı oyuncusuydu.
- En küçük kardeşim, Sakarya Üniversitesinde okuyor.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özne ve yüklem, birden fazla sözcükten oluşmuştur?

- A) Türkçe öğretmeni, yarışma için sınıfı dört gruba ayırdı.
- B) İlçenin ileri gelenleri sabahtan beri tren garının önündeydi.
- C) Zenginlik bazen insanı yalnızlaştırır.
- D) Oyunun son perdesinde salondaki herkes hüngür hüngür ağladı

Aşağıdaki cümlelerden hangisi yalnızca özne ve yüklemden oluşmuştur?

- A) Nasrettin Hoca'nın sözlerinde büyük bir anlam vardır.
- B) Nasrettin Hoca, felsefi kişiliği olan bir halk bilgesidir.
- C) Nasrettin Hoca'nın göle yoğurt çalma öyküsünü bilirsiniz.
- D) Nasrettin Hoca'nın etkisi toplumun bütün kesimlerine yayılmıştır.

I. Portakal kasalarını taşıyan minibüs yol kaygan olduğu için devrildi.

II. Kapı komşunuz akrabadan daha yakındır.

III. Nefesi kesilen adam, garsondan bir bardak soğuk su istedi.

IV. Ortanca gelin, kaynanasının sözlerine kulak asmadı.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde altı çizili söz grubu özne görevinde kullanılmamıştır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV.

Aşağıdakilerden hangisinde altı çizili söz grubu cümlelerin öznesi **değildir**?

- A) Tanıdığım bir doktor, geçenlerde ünlü bir kalp cerrahını anlatıyordu.
- B) Gökyüzünde parlayan yıldızlar bana sonsuzluğu anımsatıyor.
- C) Cennet köşesine benzeyen bu yeri geçen yıl ziyaret etmişti.
- D) 'Şehri Unutan Adam' isimli kitabın sonu tahmin ettiğim gibi bitmedi.

Eksilteli cümlelerde yüklem açıkça belirtilmez. Bu tür cümlelerin yüklemi zihinden tamamlanabilir.

Aşağıdaki cümlelerden hangisi bu açıklamaya örnek **olamaz**?

- A) Hey çocuklar, haydi bahçeye
- B) Her yerde kar, her yerde kış
- C) Dedemin odasında eski kitaplar, kırık bir gözlük
- D) Dalından meyve topluyoruz dünden beri

- I. Bütün umudunu yitirmiş adam, başını önüne eğerek gözden kayboldu.
- II. Çılgık atan martılar binaların çatısından uzun süre ayrılmadı.
- III. İstanbul'un güzelliği yerli yabancı herkesi kendine hayran bırakıyor.
- IV. Küçük çocuk yürürken genç annesi de çocuğun arkasından bakıyordu.

Numaralanmış cümlelerden hangisinin öznesi bir sıfat tamlaması değildir?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.